

POSTANOWIENIE

13 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

na posiedzeniu niejawnym 13 lutego 2025 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku M.B.

z udziałem T.K., B.L., D.K. i C.Ł.

o podział majątku wspólnego i dział spadku,

na skutek skargi kasacyjnej C.Ł.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie

z 27 października 2023 r., II Ca 718/23,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do powyższych przesłanek, a rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których jest mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Uczestniczka wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi

na jej oczywistą zasadność (art. 398⁹ §1 pkt 4 k.p.c.), „gdyż Sąd Okręgowy w Szczecinie w postanowieniu z dnia 27.10.2023 r. w sprawie oznaczonej jak wyżej, tj. przy ponownym rozpoznaniu sprawy w drugiej instancji, zaniechał uwzględnienia oceny prawnej i wskazań co do dalszego postępowania, wyrażonych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 16.10.2019 r., sygn. akt II Ca 1495/18 - a tym samym naruszył dyspozycję przepisu art. 386 § 6 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC. Zgodnie z wytycznymi Sądu Okręgowego w Szczecinie, zawartymi w uzasadnieniu postanowienia z dnia 16 października 2019 r.: „Zgodzić należy się z apelującą C.Ł., iż wszystkie środki zdeponowane na wspólnych rachunkach bankowych stanowiły również i jej własność w odpowiednim udziale albowiem wynika to wprost z istoty rachunku bankowego i niewątpliwego prawa przysługującego każdemu z posiadaczy do wierzytelności na nim zgromadzonych. Zdaniem sądu okręgowego, nie można przy tym pomijać okoliczności, iż S.K. otworzył z C.Ł. wspólne rachunki bankowe, przez lata dobrowolnie je zasiliał, dopuszczał do sytuacji, w której środki zgromadzone na rachunkach mieszały się z niewątpliwymi kwotami C.Ł. Żadną miarą pozbawienie jej aktualnie statusu współwłaściciela tych środków nie było uprawnione.” (str. 25-26 uzasadnienia), a także: „Jest nieprawidłowe pozbawienie C.Ł. prawa własności do wierzytelności znajdujących się na rachunkach bankowych jako współposiadacza, tylko w kontekście źródła, z którego pochodziły środki zdeponowane w banku, nie zaś charakteru czynności” (str. 28). Z tymi wiążącymi pouczeniami Sąd Okręgowy przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w toku ponownego rozpatrzenia sprawy pod sygn. II Ns 39/20, uwzględnił powyższą ocenę prawną sprawy, co znalazło odzwierciedlenie w postanowieniu tego Sądu z dnia 27 stycznia 2023 r. Sąd ten przyznał uczestniczkę postępowania C.Ł. prawo do 1/2 części środków pieniężnych, zgromadzonych na wspólnych rachunkach bankowych prowadzonych z konkubentem. Z powyższych względów, wydanie przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 27.10.2023 r. w sprawie o sygn. akt II Ca 718/23 orzeczenia reformatoryjnego - pozbawiającego uczestniczkę jej oszczędności w całości, a uwzględniającego zarzuty apelujących uczestniczek - sprzeczne z uprzednią wykładnią tego samego Sądu Okręgowego w Szczecinie i pomimo braku

ujawnienia nowych okoliczności w sprawie było niedopuszczalne z punktu widzenia normy z art. 386 § 6 KPC. Warto podkreślić, że orzeczenia wydawane w danym sądzie w szczególności winny charakteryzować się stabilnością. Wymaga tego zarówno respekt dla własnej instytucji, jak i zasada zaufania obywatela do Sądu. Wspomnieć warto, że możliwość wyrażenia przez sąd odwoławczy wiążących wskazań dla sądu I i II instancji co do dalszego rozpatrywania sprawy jest zgodna z konstytucją - co orzekł Trybunał Konstytucyjny w dniu 8 listopada 2016 r., w sprawie o sygn. Akt P 126/15."

Skarżąca zarzuciła także, że orzeczenie Sądu Okręgowego wydane zostało także z naruszeniem przepisu art. 891¹ k.p.c., który to przepis statuuje domniemanie równych udziałów w wierzytelności z rachunku wspólnego. „Domniemanie prawne, wynikające z powołanego przepisu może zostać obalone jedynie poprzez wykazanie istnienia odmiennego zapisu w umowie z bankiem. Abstrahuje ono od źródła pochodzenia środków na koncie, a nawet wszelkich „nieformalnych” porozumień pomiędzy współposiadaczami kont bankowych. Przepis ten ma równe zastosowanie do wszystkich podmiotów, a majątek wspólny nie jest w ramach tego przepisu uprzywilejowany. Dlatego w sposób oczywiście niesłuszny Sąd Okręgowy odmówił uczestniczce C.Ł. prawa własności do wierzytelności w odpowiednim udziale z tytułu wspólnych kont bankowych posiadanych ze spadkodawcą. Powyższe stanowi implikację pominięcia przez Sąd przepisów prawa materialnego w postaci art. 725 KC - jest oczywistą nieprawidłowością”.

Uczestniczka powoływała się także na przedawnienie roszczeń spadkobierczyń S.K. zgłoszonych w stosunku do niej, gdyż „złożenie wniosku o dział spadku nie jest czynnością przewidzianą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia w rozumieniu art. 123 k.c.”.

Alternatywnie skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), które stanowić miała kwestia, „czy art. 891¹ KPC posiada zastosowanie również poza postępowaniem egzekucyjnym - za czym przemawia wykładnia systemowa, a tym samym zasada

spójności systemu prawa”, ewentualnie „czy do kwestii rozliczeń konkubinatu w postaci wspólnych rachunków bankowych i równolegle istniejącego związku małżeńskiego, należy przyjąć, że zgodnie z dyspozycją przepisu art. 725 KC oraz przepisów prawa bankowego, dochodzi do nabycia wierzytelności wspólnej w udziałach do 1/2 części przez małżonków oraz konkubenta/konkubinę jednego z nich - bez względu na okoliczność, z jakiego źródła pochodziły środki pieniężne zasilające te rachunki, jeżeli taka była prawidłowo odtworzona wola stron umowy rachunku bankowego, a w konsekwencji - czy przepisy o zniesieniu współwłasności znajdują w mniejszej sprawie odpowiednie zastosowanie?”.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga powołania się na kwalifikowaną postać naruszenia zaskarżonym orzeczeniem przepisów prawa materialnego lub procesowego i przeprowadzania wywodu zmierzającego do jego wykazania. Oczywistość naruszenia ma miejsce wówczas, gdy jest ono widoczne *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia. Szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga przy tym samodzielnego czyli odrębnego od podstaw kasacyjnych wskazania i wykazania naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania.

Uczestniczka trafnie podnosi w skardze, że rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w przedmiocie podziału majątku wspólnego T.K. i S.K. oraz działu spadku po S.K. były dwukrotnie kontrolowane przez Sąd Okręgowy w postępowaniu apelacyjnym. Zdania zacytowane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pochodzą z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego z 16 października 2019 r., którym postanowienie wydane w sprawie przez Sąd Rejonowy zostało uchylone, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. W świetle art. 386 § 6 k.p.c. sąd pierwszej instancji, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania jest przy tym ponownym

rozpoznaniu związany oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji; to związanie dotyczy także sądu drugiej instancji, gdyby ten raz jeszcze rozpoznawał sprawę.

Sąd Okręgowy w motywach postanowienia z 16 października 2019 r. odnotował, że rachunki otwarte przez skarżącą i spadkodawcę były rachunkami wspólnymi, a z tego domniemywać należy, że i skarżącej przysługiwał tytuł do środków zgromadzonych na tych rachunkach, gdyż była ich współposiadaczem. Sąd Okręgowy nie wypowiedział się jednak o tym, w jakim udziale skarżącej miałyby przysługiwać tytuły do środków gromadzonych na rzeczonych rachunkach, zaś o jej współuprawnieniu do tych środków wnioskował z tego, że spadkodawca i skarżąca otworzyli rachunki wspólnie, po czym spadkodawca zasiliał rachunki.

W warunkach coraz powszechniejszego obrotu bezgotówkowego rachunek bankowy, także rachunek prowadzony łącznie dla pewnych podmiotów, staje się miejscem gromadzenia środków pochodzących z różnych tytułów, księgowanych przez bank, który zobowiązuje się w stosunku do posiadacza do wypłacenia tych środków na żądanie posiadacza, a czasem także do wykonywania na ich bazie innych operacji finansowych zleconych przez posiadacza. Zaksięgowanie środków na rachunku bankowym, wpłaconych tam w wykonaniu zobowiązania w stosunku do posiadacza rachunku, nie znosi tytułu świadczenia, z uwagi na który zostały wpłacone, a zatem jeśli środki zapisane zostały na rachunku, jako przelane tam przez pracodawcę tytułem wynagrodzenia za pracę, to zachowują one ten charakter do czasu ich wydatkowania. Ustalenia faktyczne, do których nawiązuje Sąd Okręgowy i które omawia na s. 19 uzasadnienia, wskazują na to, że na wspólne rachunki bankowe ze skarżącą wpływało wynagrodzenie spadkodawcy za pracę, a świadczenia spełnione z tego tytułu i nie wydatkowane stanowią składniki małżeńskiego majątku wspólnego (art. 31 § 2 pkt 1 k.r.o.). W ustaleniach faktycznych nie ma natomiast mowy o tym, żeby na tych rachunkach księgowane były środki przekazywane skarżącej z różnych tytułów przez zobowiązanych w stosunku do niej do spełniania świadczeń pieniężnych, żeby doszło do zmieszania środków spadkodawcy i skarżącej oraz wydatkowania ich tak, że w chwili otwarcia spadku na rachunkach tych nie było już środków wpłaconych spadkodawcy z takich tytułów, które ustawodawca zaliczył do majątku wspólnego

ani też nie ma mowy o tym, żeby między spadkodawcą a skarżącą zawarte zostały porozumienia, na mocy których uzyskałaby tytuł do pobranego przez spadkodawcę i nie wydatkowanego za jego życia wynagrodzenia za pracę.

Sfera oceny dowodów i dokonania na ich podstawie ustaleń faktycznych nie należy do przedmiotu regulacji art. 386 § 6 k.p.c. Ocena prawna wyrażona przez Sąd drugiej instancji wiąże przy ponownym rozpoznaniu sprawy o tyle, o ile odnosi się do już dokonanych ustaleń, które nie zostały uzupełnione lub zmienione, natomiast w odniesieniu do ustaleń zmienionych i uzupełnionych musi być dokonana na nowo, a jej przeprowadzenie nie stwarza podstawy do twierdzenia, że Sąd *meriti* naruszył art. 386 § 6 k.p.c. Wskazania, o których mowa w art. 386 § 6 k.p.c., nie mogą ingerować w przyznany sądowi orzekającemu, wynikający z art. 233 § 1 k.p.c., zakres swobody w ocenie przeprowadzonych dowodów.

Zgodnie z ustaloną linią orzecznictwa, powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako na przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga określenia problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Skarżący powinien to zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których ono powstało. Zagadnienie powinno być ponadto „istotne” z uwagi na wagę problemu interpretacyjnego, którego dotyczy dla systemu prawa. Skarżąca nie sprostала takim wymaganiom uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Art. 891¹ k.p.c., zamieszczony przez ustawodawcę w obrębie przepisów o egzekucji z rachunku bankowego, jest normą upoważniającą do dokonania zajęcia rachunku wspólnego w postępowaniu egzekucyjnym. Domniemanie ustalone w zdaniu czwartym ma zastosowanie wtedy, gdy dłużnik nie przedłoży umowy rachunku bankowego, na podstawie której można by wnioskować o tym, w jakiej części środki wpływające na rachunek mają mu przypadać albo gdy umowa nie zawiera tego rodzaju postanowień. Stosowanie domniemania ma ułatwiać prowadzenie egzekucji, a ta w odniesieniu do środków zgromadzonych na

rachunkach skarżącej i spadkodawcy się nie toczyła, lecz nie wyłącza ono możliwości wykazywania, z jakiego źródła wywodzą się środki wpływające na wspólny rachunek bankowy. Przypisanie współposiadaczowi rachunku tytułu do takich środków w całości lub w większym udziale niż wynikający z tego, w jakim zakresie rachunek został zasilony środkami z wierzytelności przypadających jemu samemu, wymaga ustalenia, że między współposiadaczami rachunku miała miejsce skuteczna materialnoprawnie czynność, na mocy której współposiadacz rachunku uzyskał kosztem majątku innego współposiadacza tego rachunku tytuł do środków, którymi ten zasilił rachunek. Art. 725 k.c., na który powołuje się skarżąca nie dotyczy relacji między współposiadaczami rachunku, lecz między nimi – traktowanymi łącznie jako posiadacz rachunku – a bankiem.

Złożenie wniosku o dział spadku jest czynnością przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczeń powstających między współuprawnionymi do składników majątku objętych podziałem w rozumieniu art. 123 k.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴, orzeczono jak w sentencji.

(M.M.)

[a.ł]